

Сергій Чемеркін

СЛОВО ЛІНИ КОСТЕНКО В ІНТЕРНЕТІ

Сьогодні творчість класиків української поезії й прози завдяки Всесвітній мережі може бути по-новому представлена читачеві. Репрезентантність будь-якого типу інформації в Інтернеті — це й публікації художніх творів з різним рівнем майстерності. З'явився новий різновид художнього тексту — креолізований, структура якого складається із семіотично неоднорідних компонентів. Відповідно виникають нові жанри словесної творчості, створюються нові засоби образності в художньому тексті. Водночас інтернет-автори намагаються використовувати й доробок майстрів слова, послуговуючись у своїх часто оригінальних за формою текстах цитатами із відомих творів української літератури, зокрема поезії.

Серед когорти найбільш цитованих авторів відома українська поетеса Ліна Костенко. Рядки з її творів часто влітаються в канву нових поетичних текстів, формуючи нові рівні художнього образного сприйняття.

Найчастіше послуговуються інтернет-автори поезією «Страшні слова, коли вони мовчать». Простежити використання лексичних одиниць чи словосполучень або речень із цього вірша у творах інших авторів або в інших комунікативних ситуаціях можна за допомогою відповідних запитів у пошуковій системі. Щоб визначити рівень використання елементів із цієї поезії, також специфіку контексту, де трапилися ці одиниці, було задано запити зі словами з цього твору в пошукову систему. Параметри запиту формувалися як пошук за фразою, пошук одного ряду лексичних одиниць (наприклад, *асфальт, спорши*), пошук за рядом ключових одиниць (наприклад, *страшний, слова, Костенко*) тощо.

Результати пошуку показали, що слова цієї поезії функціонують у різних комунікативних ситуаціях: власне у творах авторів-новаторів; у публіцистичних контекстах — як афоризми, використовувані з певною стилістичною метою; у розмовному дискурсі.

Вочевидь використання рядків, особливо початку та кінця вірша, із цієї поезії в новаторських творах — явище, популярне в Інтернеті, наприклад:

*Страшні слова, коли вони мовчать,
Страшне мовчання, коли слів немає,
Страшні прокльони у сльозах блищать,
Страшна байдужість вмиє вбиває.*

Найвиразніша ознака використання інтернет-автором рядків із класичного твору — варіювання цитованого тексту. Так, у досліджуваній поезії найбільш варіативною виявилася кінцева частина вірша:

*Любов — це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі.*

Перелік варіативних контекстів дуже широкий: наприклад, *дотик — незримий, чарівний, безмежний* та ін. Часто зміна відбувається ще глибше — через варіативність кількох слів (*безмовний доторк до душі*) або усього речення (*Поезія — це справді неповторність, це ніби ніжний дотик до душі*).

В одних випадках заміна лексем чи інших мовних одиниць в інтернет-поезіях використовується відповідно до контексту твору того чи того автора, в інших ситуаціях, імовірно, така заміна відбувається через недосконале знання оригінального тексту.

Поети, що публікують свої твори в Мережі, вдало застосовують у своїх віршах явище параномазії:

*Не надихає ні Рим, ні Ліворно,
Ні куртуазність «де шевальє».
Не неповторність, а непотворність —
Кредо моє.*

Сегменти рядків із вірша Ліни Костенко трапляються й у звичайному спілкуванні між користувачами (здебільшого на літературних форумах): *Я тобі скажу таке — поезія — це завжди непотворність!*

Поетичні твори в Мережі — особливий різновид творчості. Тут читач може натрапити на маловідому форму побудови тексту, наприклад, прозового твору, що нагадує вірші-центони

(утворені з інших частин віршів), у які вплітаються цитати з творів Ліни Костенко:

Розсипаним драже закотяться в століття слова слова слова [слова з пісні «Слова, слова, слова» у виконанні гурту «Пікардійська Терція». — С. Ч.] *paroles paroles paroles paroles* [слова з пісні «Paroles, paroles...» («Слова, слова...») у виконанні співачки Йоланди Христини Джильотті (більше відомої як Даліда). — С. Ч.] *печальні і смішні* [слова з пісні «Слова, слова, слова». — С. Ч.] *страшні слова коли вони мовчать* [слова з поезії Ліни Костенко «Сташні слова, коли вони мовчать...». — С. Ч.] *мовчи мовчи хіба у слові сенс?* [слова з поезії Неоніли Стефурак. — С. Ч.] *caramels bonbons et chocolats* [слова з пісні «Paroles, paroles...». — С. Ч.] *коли вони зненацька причайлись* [слова з поезії Ліни Костенко. — С. Ч.] *latet anguis in herba* [латинське прислів'я «У траві ховається змія». — С. Ч.] *коли не знаєш* [слова з поезії Ліни Костенко. — С. Ч.] *слово чому ти не твердая криця* [слова з поезії Лесі Українки «Слово, чому ти не твердая криця». — С. Ч.].

Поєднання різних контекстів, а також відсутність розділових знаків у такому творі — це специфічний засіб створення образності, на який також награпляємо у Всесвітній мережі.

Досліджувана поезія Ліни Костенко має в мережі Інтернет високий афористичний потенціал: слова із цього твору використовують в різних комунікативних ситуаціях — у звичайній розмові, в рекламі тощо: ***Страшні слова, коли вони мовчать, коли вони зненацька причайлись, коли не знаєш з чого їх почать, бо всі вони уже в німецькій мові...*** (газета Союзу українських студентів у Німеччині — характеристика однієї з тем форуму); ***Театр — це завжди неповторність...*** (назва на сайті одного із навчальних закладів); ***Поезія та справді неповторність, якийсь безсмертний дотик душі*** (назва конкурсу поезії в одному з вищих навчальних закладів).

За кількістю цитувань слова із аналізованої поезії мають високий рівень «конкурентоспроможності». Зіставлення запитів до пошукової системи з перших рядків відомих українських

поезій «Страшні слова, коли вони мовчать» Ліни Костенко і «Заповіт» Тараса Шевченка — *Страшні слова, коли вони мовчать* і *Як умру, то поховайте*, — виявило, що слів із поезії нашої сучасниці більше (58 тис. сторінок проти 28 тис.). Звичайно, специфіка використання перших рядків класика в поезії новатора залежить від багатьох чинників, зокрема, обмеження у використанні через стилістичну маркованість (у нашому випадку слова *умру, поховайте*), більша співзвучність із сучасним твором, проте й соціальне значення цих поезій непорівнюване, та й значення авторів у розвитку літературного процесу неоднакове!

Отже, рядки поезії «Страшні слова, коли вони мовчать» зазнають, на нашу думку, таких перетворень, як і кожна пісня літературного походження, що має свою історію, проходить різні періоди поширення, шліфування, переробки, доки входить у народну традицію, зазнає певних змін (часом досить значних), нашарувань різних епох і т. ін. Надзвичайна поширеність аналізованої поезії, її багатоваріантність свідчать про те, що поетичний твір набув ознак народності. Можливо, це найбільший рівень визнання.

*Страшні слова,
коли вони мовчать,
але страшніш,
як надто їх багато,
як з підворотіть усіх вони сичать
і в похорон, і в будні, і на свято.*

*Коли не знаєш, вірить їм чи ні,
як з уст лукавця медом вони ллються...
Слова бувають лиш тоді в ціні,
коли вони, мов крам, не продаються.
Коли ж на них — облудності печать,
вони гасають, ніби потерчата.
Страшні слова, коли вони кричать
там, де годиться просто помовчати.*

(Василь Шукайло, «Слова»)